

insurance companies and the dynamics of payment of the budget income tax was investigated. Features of income taxation of insurance companies were considered and the approaches to its improvement were identified.

Insurance, insurance market, insurance company, taxation, taxation of insurance companies.

УДК: 658.14:658.15 (043)

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.С. Танклевська, доктор економічних наук

В.О. Мірошніченко, здобувач*

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Визначено етимологічні основи економічного змісту фінансового потенціалу підприємства. Розглянуто п'ять груп показників, пов'язаних з формуванням, розміщенням та використанням фінансових ресурсів, які визначають фінансовий потенціал. Висвітлені етапи формування та оцінка використання фінансового потенціалу аграрних підприємств.

Фінансовий потенціал, кредитоспроможність, аграрне підприємство, фінансова стійкість, грошові потоки.

Україна є аграрною країною, яка має потужний агропромисловий потенціал та величезні перспективи розвитку сільського господарства. Потенціал аграрного сектору обумовлений сприятливими кліматичними умовами та якісними земельними ресурсами, а також має вигідне місцерозташування. Проте аграрний сектор економіки поки що не використовує свій потенціал повною мірою.

В основі розвитку аграрного сектору провідне місце належить сільськогосподарським підприємствам. Невід'ємною частиною потенціалу підприємств є його фінансовий потенціал.

Він забезпечує відтворення для безперервної роботи сільськогосподарську діяльність підприємства.

Якісне формування фінансового потенціалу аграрних підприємств залежить від розвитку ринкових умов. У зв'язку зі змінами, які відбуваються в економіці країни аграрним підприємствам необхідно збільшувати обсяги виробництва, раціонально використовувати трудові, виробничі та матеріальні ресурси, враховуючи нові суспільні потреби та найважливіші їхні чинники, забезпечуючи тим самим власний фінансовий потенціал.

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Н.С. Танклевська

© Н.С. Танклевська, В.О. Мірошніченко, 2014

Тобто для ефективного та успішного функціонування аграрних підприємств необхідною умовою є якісне формування його потенціалу, в тому числі його фінансових елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні дослідники приділяють постійну увагу фінансовому потенціалу сільськогосподарських підприємств. Окремі аспекти цього питання вивчали М.І. Баканов, В. Березін, М.Дем'яненко, В.І. Зубкова, Н. Т. Игнатенко, В.В. Ковалев, С.А. Лосева, Р. Б. Матковський, А.В. Накивайло, О.Д. Плотник, В. П. Руденко, П.Саблук, А. И. Самоукин, А.Д. Шеремет та ін. Проте існує необхідність поглиблення досліджень таких питань як визначення економічного змісту, етапів формування та оцінки використання фінансового потенціалу аграрних підприємств.

Мета дослідження – вивчення теоретичних аспектів з формування фінансового потенціалу аграрних підприємств та проведення аналізу його окремих елементів.

Виклад основного матеріалу. Нині в економічній науці ще не склалося однозначне визначення цього терміну. Так, В. Ковальов та Віт. Ковальов під фінансовим потенціалом розуміють характеристику фінансового становища та фінансових можливостей підприємства. Кількісно фінансовий потенціал характеризується показниками ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, внутрішньофірмової ефективності, прибутковості, рентабельності та інвестиційної привабливості фірми [4].

Термін “потенціал” у своєму етимологічному значенні походить від латинського слова “potentia” й означає “приховані можливості”, які у господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю. У сучасному трактуванні часто використовують терміни “ресурс”, “резерв”. При цьому потенціал визначають як сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних ресурсів, переважно економічних, безпосередньо пов'язаних із функціонуванням виробництва й прискоренням науково-технічного прогресу. Потенціалом вважається також узагальнена, збірна характеристика ресурсів, що прив'язана до місця й часу [2].

У сучасній ринковій економіці поняття “потенціал” набуло дещо абстрактного змісту, зокрема багато вчених схиляються до думки, що потенціал – це те, що є у наявності плюс те, що може бути залучено і використано у майбутньому для виробництва максимального обсягу продукції чи надання послуг. М. Баканов та А. Шеремет вважають, що оцінка майбутнього потенціалу підприємства разом з оцінкою його минулої діяльності та фінансового стану на момент такої оцінки виступають цільовими завданнями фінансового аналізу [1]. Як і в попередньому визначенні, фінансовий потенціал зводиться до предмету фінансового аналізу. Вважаємо, що такий підхід дещо обмежений, оскільки розмиває контури та параметри кількісного визначення фінансового потенціалу.

Окремі автори пов'язують фінансовий потенціал з фінансовою незалежністю підприємства, його фінансовою стійкістю та кредито-

спроможністю (ліквідністю) [5]. Інші автори намагалися класифікувати підходи до категорії економічного і виробничого потенціалів. Так, на думку Н. Т. Ігнатенка та В. П. Руденка, у 42,0 % випадків зміст терміну “потенціал” пов’язувався з сукупністю природних умов і ресурсів, у 18,0 % – з потужністю виробництва (галузей національної економіки), фондів, ресурсів країни, регіону; у 16,0 % – з ресурсною, економічною, природною, регіональною характеристиками; у 8,0 % – з можливістю виробничих сил одержати певний ефект [3]. На наш погляд, характеристика потенціалу як сукупності певних можливостей відображає, здебільшого, вплив зовнішніх чинників, які при взаємодії з об’єктом дозволяють чи не дозволяють вказаному потенціалу проявитися у повній мірі.

Пізніші роботи трактують потенціал підприємства як здатність підприємства до подальшої його діяльності, що базується на тих ресурсах, якими воно володіє. Цю здатність підприємство реалізує, використовуючи резерви. Таким чином, потенційні можливості підприємства визначаються наявністю ресурсів і можливістю використання резервів [2].

Є досить широке коло авторів, для яких різні види ресурсів виступають об’єктивними носіями окремих видів потенціалу. Тобто потенціал підприємства визначається обсягом накопичених наявних видів економічних ресурсів. Розуміючи певні методологічні суперечності такого підходу, робиться застереження про необхідність відрізнити рівень потенціалу від обсягу його носіїв – матеріальних і нематеріальних ресурсів. Тому, визначення С. Орехова, який пов’язує фінансовий потенціал підприємства з його ресурсними можливостями і визначає його ресурсами, які підприємство може мобілізувати на фінансовому ринку [7], не можна вважати повним. Для О. Соколова фінансовий потенціал асоціюється з наявністю фінансових можливостей підприємства для інвестування коштів у поточну діяльність, перспективний розвиток та нарощування його виробничого потенціалу.

Виходячи з наведених визначень, вважаємо доцільним інтерпретувати фінансовий потенціал підприємства як здатність підприємства забезпечувати очікуваний результат або вирішувати поставлені завдання в існуючій системі внутрішніх і зовнішніх обмежень з урахуванням його здатності до розвитку. Тобто фінансовий потенціал підприємства виражає спроможність генерувати певний обсяг грошових потоків, достатній для реалізації передбачених його економічною стратегією програм і заходів, а також відшкодування використаних (залучених за рахунок всіх джерел) фінансових ресурсів та витрат на їх залучення, не погіршуючи при цьому фінансову стійкість.

В основу формування фінансового потенціалу аграрних підприємств включають: активи, капітал підприємства, джерела грошових надходжень, валові накопичення, дохідність підприємств, які є складовими внутрішнього потенціалу, а інвестори підприємства, фінансові та не фінансові інститути, страхові компанії є складовими зовнішнього потенціалу (рис. 1).

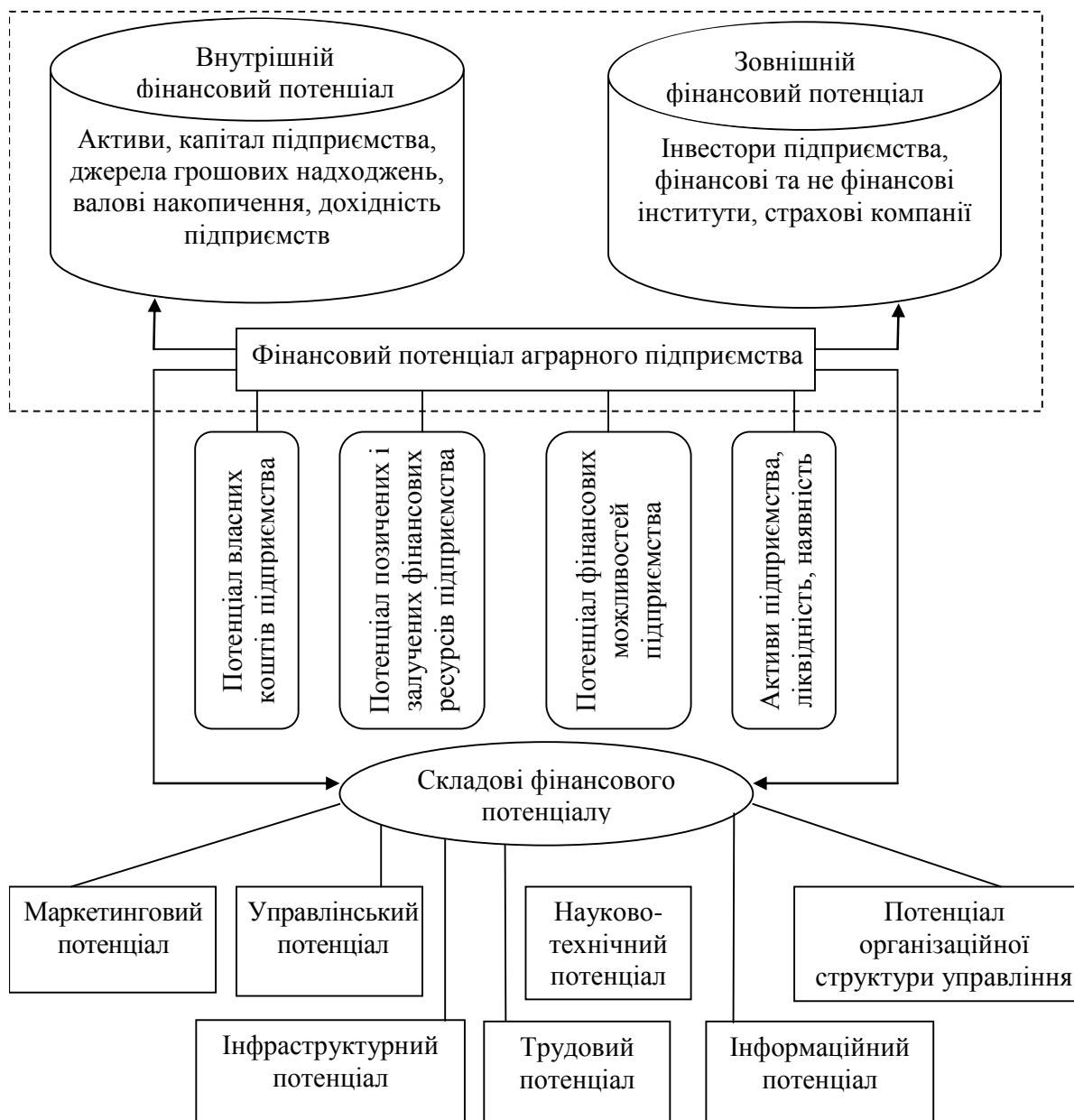

Рис. 1. Формування фінансового потенціалу аграрного підприємства

Основна маса публікацій з теорії потенціалу присвячена такому оціночному показнику, як економічний потенціал. Аналіз згаданих публікацій виявив значні відмінності у визначенні економічного потенціалу, його елементів, взаємозв'язку з такими категоріями, як національне багатство, рівень економічного розвитку. У цілому можна виділити декілька підходів до розуміння сутності економічного потенціалу. Так, Л. І. Самоукін вважає, що економічний потенціал необхідно розглядати у взаємозв'язку із властивими кожній суспільно-економічній формації виробничими відносинами, що виникають між окремими працівниками, трудовими колективами, а також управлінським апаратом підприємства чи галузей національної економіки у цілому з приводу повного використання їх можливостей до створення матеріальних благ і послуг [8]. На нашу думку, у цьому визначенні відмічена дуже важлива

риса економічного потенціалу, але розмір потенціалу також залежить і від рівня розвитку продуктивних сил суспільства.

Р.Б. Матковський визначає економічний потенціал як систему відносин економічної власності між людьми у взаємодії з розвитком продуктивних сил та базисними елементами господарського механізму, що виступають основним джерелом розвитку економічної системи, її можливостей [6].

На нашу думку, можна виокремити чотири рівні фінансового потенціалу аграрного підприємства: ресурсний, виробничий, ринковий та економічний. На першому рівні знаходиться ресурсний потенціал, який визначається кількістю, якістю і збалансованістю природних, біологічних, матеріальних і трудових ресурсів. Виробничий потенціал відображає виробничий рівень підприємства і базується на ресурсному потенціалі. Його характерними ознаками є застосовувана техніка, технологія, здібності і кваліфікація персоналу. Ринковий потенціал відображає господарський рівень підприємства. Для нього притаманним є дослідження маркетингового середовища, пошук оптимальних каналів збуту виробленої продукції, вивчення ділової активності. Взаємодія ринкового та виробничого потенціалів має два аспекти. Економічний потенціал відображає інституціональний рівень підприємства. На цьому рівні відбувається формування і розподіл прибутку, здійснюється інвестиційна та фінансова діяльність, а також управління постачанням ресурсів, виробництвом та збутом продукції. Розглянутий нами фінансовий потенціал аграрного підприємства наведений на рис. 2.

Рис. 2. Фінансовий потенціал аграрного підприємства

Поняття формування потенціалу аграрного підприємства, за сучасними концепціями, розглядається як окремий єдиний процес формування, що стосується лише потенціалу. Цей підхід потребує уточнень. Якщо прийняти концепцію, згідно з якою потенціал є властивістю якогось носія, то ми знову

повертаємося до того, що неможливо змінити потенціал, не змінюючи носія. Інша річ, що формування носія потрібно виконувати за вимогою вирівнювання потенціалів складових функціональних елементів цього носія.

Фінансовий потенціал аграрного підприємства визначають п'ять груп показників, пов'язаних з формуванням, розміщенням та використанням фінансових ресурсів: 1) наявність, структуру та забезпеченість фінансовими ресурсами; 2) структуру джерел формування фінансових ресурсів; 3) пропорційність між фінансовими ресурсами (окремими їх елементами) та джерелами формування; 4) грошові потоки підприємства; 5) результативність (ефективність) використання фінансових ресурсів. Таким чином, механізм формування фінансового потенціалу підприємства є циклічною системою, яка після проходження кожного циклу виходить на новий рівень господарювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування фінансового потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію з зовнішнім середовищем і забезпечення високої якості реалізації. Важливо визначити, які саме чинники обумовлюють розвиток його елементів і впливають на їх збалансованість. До зовнішніх чинників належать економічні, соціальні, політичні, юридичні умови, вплив яких визначається обмежувальними або стимулюючими заходами з боку різних державних органів, банків, інвестиційних компаній, суспільних груп, політичних сил. Такими заходами, як правило, виступають податкові, відсоткові ставки, законодавчі, етичні, суспільні норми. До внутрішніх чинників належать, насамперед, стратегія підприємства, для реалізації якої формується потенціал, досвід і навички управлінців, необхідні для реалізації намічених планів, принципи організації та ведення господарської діяльності, якими керуються на підприємстві, моральні цінності та амбіції керівників, а також загальноприйняті в рамках підприємства цінності та культура.

Список літератури

1. Баканов М.И. Теория экономического анализа: Учеб./ М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. – [4-е изд., доп. и перераб.]. – М.: Финансы и статистика – 2001. – 416 с.
2. Березін О.В. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку / О.В. Березін, О.Д. Плотник. – Полтава: Інтер Графіка, 2012. – 221 с.
3. Игнатенко Н. Т. Производственно-ресурсный потенциал территории / Н. Т. Игнатенко, В. П. Руденко. – К. : Урожай, 1986. – С. 7.
4. Ковалев В.В., Ковалев Вит. В. Учет, анализ и финансовый менеджмент: Учеб.-метод. пособие / В.В. Ковалев, Вит. В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 688 с.
5. Лосева С.А. Финансово-инвестиционный потенциал предприятия и его влияние на управление инвестициями [Электронный ресурс] / С.А. Лосева, В.И. Зубкова, А.В. Накивайло. – Режим доступа: http://www.cci.zp.ua/invest/article/knp20_7.doc.
6. Матковський Р. Б. Економічний потенціал України та шляхи його ефективного використання: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : 08.01.01 / Р. Б. Матковський. – К., 2003. – 20 с.

7. Орехов С.А. Диверсифицированные корпоративные объединения: проблемы статистического анализа / С.А. Орехов. – М.: БУКВИЦА, 2000. – 120 с.

8. Самоукин А. И. Потенциал нематериального производства / А. И. Самоукин. – М.: Знание, 1991. – 175 с.

Определены этимологические основы экономического содержания финансового потенциала предприятия. Рассмотрены пять групп показателей, связанных с формированием, размещением и использованием финансовых ресурсов, которые определяют финансовый потенциал. Освещены этапы формирования и дана оценка использования финансового потенциала аграрных предприятий.

Финансовый потенциал, кредитоспособность, аграрное предприятие, финансовая устойчивость, денежные потоки.

Designated etymological basis of economic content of the financial potential of the company. We consider five groups of indicators related to the formation, placement and use of financial resources that determine the financial potential. The stages of development and evaluation of the financial capacity of agricultural enterprises.

Financial capacity, credit standing, the agrarian enterprise, financial stability, cash flow.

УДК: 658.330.3.631.11

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.К. Мрачковська, кандидат економічних наук

Удосконалено методику формування та оцінки ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, яка визначає послідовність аналітичного дослідження, забезпечуючи при цьому діагностичну та пошукову функції аналізу, що дає можливість підготувати аналітичну інформацію щодо обсягу виявлених резервів з формування та використання виробничого потенціалу підприємств, а також напрямів їх ефективного залучення до господарського процесу.

Виробничий потенціал сільськогосподарських підприємств, ресурсозабезпечення, ефективність використання, багатомірна економетрична модель

© Н.К. Мрачковська, 2014